

MODEL ZAPOSLENOSTI: MOŽNA REŠITEV PROBLEMA BREZPOSELNOSTI?

The Model of Employment: A Possible Solution to the Problem of Unemployment?

Eva Lorenčič

*Magistrska študentka na Wirtschaftsuniversität Wien
eva.loren@gmail.com*

Izvleček

Brezposelnost povzroča stroške državi, posamezniku in družbi v mnogih oblikah. Povzemamo izsledke dosedanjih raziskav na področju negativnih posledic brezposelnosti, s čimer utemeljujemo potrebo po snovanju rešitve problema brezposelnosti. Predstavimo model zaposlenosti, ki je možna rešitev problema in s tem odgovor na potrebo po zniževanju stroškov brezposelnosti. Bistvo modela je razdelitev obstoječega števila delovnih mest in na letni ravni razpoložljivih delovnih ur med »novo delovno aktivno prebivalstvo« ob upoštevanju ujemanja med zahtevami delovnega mesta in izobrazbenim profilom oseb.

Ključne besede: brezposelnost, stroški brezposelnosti, model zaposlenosti, rešitev problema brezposelnosti

Abstract

Unemployment inflicts costs on the government budget, on the unemployed individual, and on the society as a whole in many ways. The paper summarizes the findings of published research on negative consequences of unemployment and as such founds the need to solve the problem of unemployment. It discusses the Model of Employment, which is a possible solution to the problem of unemployment and thus addresses the need to reduce the costs of unemployment. The crux of the model is a redistribution of the total number of workplaces and total annual working hours among the »new actively employed population«. The model takes into account the fact that there should be a match between the requirements of a workplace and the educational profile of a prospective employee.

Key words: unemployment, costs of unemployment, model of employment, solution to the unemployment problem

1 Uvod

Brezposelnost je problem, ki prizadene posameznike v psihološkem, socialnem in dohodkovnem smislu ter negativno vpliva na družbo kot celoto in državni proračun. Visoki stroški brezposelnosti utemeljujejo potrebo po oblikovanju rešitve problema brezposelnosti. Rešitve za zmanjševanje stroškov brezposelnosti, ki jih poznamo, zajemajo ukrepe države na trgu dela (v Sloveniji so pojasnjeni v Zakonu o urejanju trga dela). Z aktivno politiko zaposlovanja poskušajo državne institucije ustvarjati spodbude za zaposlovanje in samozaposlovanje. Brezposelni so deležni dodatnega usposabljanja in izobraževanja, kar povečuje njihovo zaposljivost. Motivacija za pričujoči članek je ugotovitev, da rešitve zmanjševanja stroškov brezposelnosti, ki jih trenutno izvajamo v Sloveniji, niso dovolj izčrpne. Rešitev, ki jo predlagamo, je prerazdelitev obstoječega števila delovnih mest in na letni ravni razpoložljivih delovnih ur med večje število prebivalcev. S tem bi se stopnja brezposelnosti znižala; prav tako

bi se zmanjšali stroški, ki jih povzroča pojav brezposelnosti posameznikom, državnemu proračunu in družbi kot celoti.

Prispevek je strukturiran pa sklopih. V prvem sklopu predstavimo pregled dosedanjih raziskav na temo neugodnih posledic brezposelnosti za državo, posameznika in družbo. V drugem delu prikažemo model zaposlenosti, ki predstavlja možno rešitev problema brezposelnosti. V tretjem delu predstavimo demokratične, kapitalistične evropske države, ki imajo visok odstotek zaposlenih za skrajšani delovni čas, kar predstavlja zametek udejanjanja modela zaposlenosti. Sklenemo s povzetkom ugotovitev, prednostmi in slabostmi modela.

2 Posledice brezposelnosti

2.1 Posledice brezposelnosti za državo

Brezposelnost prizadene javni proračun z zmanjšanjem prihodkov in povečanjem izdatkov, o čemer pišejo Čadil in sodelavci (2011): neposredni stroški izhajajo iz zmanjšanih davčnih prihodkov in plačevanja nadomestil za primer brezposelnosti, posredni stroški pa nastanejo zaradi nižje potrošnje brezposelnih in zmanjšane proizvodnje. Posledice brezposelnosti za državni proračun lahko razdelimo v dve kategoriji (Fraser in Sinfield 1985): a) stroški, ki nastanejo

zaradi plačevanja nadomestil za primer brezposelnosti ter zaradi storitev, ki jih država zagotavlja brezposelnim; b) izguba neposrednih in posrednih davčnih prihodkov, ki bi jih trenutno brezposelne osebe plačevale, če bi bile zaposlene in bi imele višje dohodke. V tabeli 1 predstavljamo izdatke države za aktivne ukrepe, pasivno denarno podporo in storitve politike trga dela, kar spada pod prvo izmed zgoraj navedenih kategorij.

Iz podatkov v tabeli 1 je možno izračunati, da je Slovenija v letih 2005–2010 na prejemnika denarne podpore politike trga dela porabila 5842,91 EUR (povprečje šestih let), kar preračunano na mesečno raven znaša 486,91 EUR, to pa je le 97,38 EUR manj od neto mesečnega zneska minimalne plače, ki je dovoljena od 1. januarja 2012 dalje in po podatkih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve znaša 584,29 EUR. Vendar ti izdatki niso edini, ki jih država namenja za brezposelne in reševanje problema brezposelnosti; za ukrepe, ki se nanašajo na aktivne posege za pomoč brezposelnim in drugim prikrajšanim skupinam, je državni proračun v letih 2005–2012 namenil 3576,20 EUR (povprečje šestih let), kar preračunano na mesečno raven znaša 298,02 EUR na udeleženca. K tem izdatkom je treba prišteti še izdatke za storitve politike trga dela. Ti izdatki zajemajo stroške storitev za iskalce zaposlitev, ki jih

Tabela 1: Izdatki za ukrepe in podporo politike trga dela v Sloveniji (2005–2010) ter število udeležencev v ukrepih in število prejemnikov podpore

Kategorija	Leto	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A: izdatki za ukrepe* politike trga dela v mio EUR		55,908	54,377	38,332	34,720	81,334	122,175
B: izdatki za denarno podporo† politike trga dela v mio EUR		112,220	118,876	103,448	99,564	223,836	259,551
C: izdatki za storitve‡ politike trga dela v % BDP-ja		0,098	0,093	0,087	0,085	0,100	0,107
D: BDP po tekočih tržnih cenah v mio EUR		28.740,9	31.050,7	34.562,3	37.279,5	35.310,6	35.415,8
E: izdatki za storitve politike trga dela v mio EUR ($\frac{C}{100} \cdot D$)		28,17	28,88	30,07	31,69	35,31	37,89
F: izdatki za ukrepe, denarno podporo in storitve politike trga dela v mio EUR (A+B+E)		196,30	202,13	171,85	165,97	340,48	419,62
G: število udeležencev v ukrepih politike trga dela		16.564 ⁿ	21.075 ⁿ	12.283 ⁿ	7.210	43.232 ^o	21.494
H: število prejemnikov podpore politike trga dela		14.330	30.527	18.074	14.545	56.538	38.146 ^o
I: število registriranih brezposelnih oseb		88.296	90.565	76.579	66.897	64.959	94.797
J: izdatki za ukrepe na udeleženca v EUR ($\frac{A}{G}$)		3375,27	2580,17	3120,74	4815,53	1881,34	5684,14
K: izdatki za podporo na prejemnika v EUR ($\frac{B}{H}$)		7831,12	3894,13	5723,58	6845,24	3959,24	6804,15
L: izdatki za storitve politike trga dela na brezposelno osebo v EUR ($\frac{E}{I}$)		319,04	318,89	392,67	473,71	543,57	399,70

Legenda: n = nezanesljivo; o = ocenjeno

Viri podatkov: Eurostat 2012b, c, d, e, f, g, SURS 2010, SURS 2012b in lastni izračuni

* Ukrepi se nanašajo na aktivne posege za pomoč brezposelnim in drugim prikrajšanim skupinam ter vključujejo naslednje aktivnosti: usposabljanje, rotacije in delitev dela, zaposlitvene spodbude, podpora zaposlitev in rehabilitacija, neposredno ustvarjanje delovnih mest in začetne spodbude (Eurostat 2012b).

† Kategoriji pasivne podpore sta: vzdrževanje dohodka v primeru izgube zaposlitve in denarna podpora (večinoma gre za prejemke za primer brezposelnosti) ter denarna podpora za predčasno upokožitev (Eurostat 2012c).

‡ Storitve politike trga dela vključujejo storitve Zavoda za zaposlovanje Republike Slovenije in morebitne druge javno financirane storitve za iskalce zaposlitve.

nudi Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, na letni ravni pa so na eno brezposelno osebo v letih 2005–2010 znašali 407,93 EUR (povprečje šestih let), kar preračunano na mesečno raven znaša 33,99 EUR. Ugotovimo lahko, da država na mesečni ravni na osebo (ali udeleženca v ukrepih politike trga dela ali prejemnika podpore ali brezposelnega) porabi omembe vredno vsoto, kar utemeljuje nujno po zmanjševanju števila brezposelnih. V tabeli 1 predstavljeni stroški še niso vsi, ki jih ima državni proračun zaradi problema brezposelnosti: stroške povečuje izguba iz naslova neposrednih in posrednih davčnih prihodkov, ki bi jih trenutno brezposelne osebe plačevale, če bi bile zaposlene in bi imele višje dohodke (to spada pod drugo kategorijo posledic brezposelnosti za državni proračun). Za pridobitev celotne slike o stroških, ki jih ima država na račun brezposelnosti, bi morali k že omenjenim izdatkom in izgubam države prišteti vsaj še (Fraser in Sinfield 1985):

- del stroškov, ki jih ima država zaradi subvencioniranja malice v osnovno- in srednješolskem izobraževanju (če je kriterij za dodelitev subvencije mesečni dohodek na osebo v družini);
- del stroškov, ki jih ima država s financiranjem diplomskih in magistrskih bolonjskih študijev (saj se nekatere osebe, ki so dokončale srednjo šolo ali diplomski študijski program, za nadaljevanje izobraževanja odločijo le zato, ker na trgu dela ne morejo dobiti zaposlitve);
- morebitne dodatne stroške, ki jih ima država zaradi plačevanja obresti na finančna sredstva, ki si jih je morala izposoditi za financiranje ukrepov, storitev in podpor;
- dodatne ekonomske stroške, ki nastajajo zaradi izgubljenih proizvodnje, kar vodi v izgubljene investicije, zmanjšano bodočo potencialno produktivnost in manjši potencialni BDP (visoka brezposelnost namreč pomeni, da je del človeškega kapitala kot produkcijski tvorec neuporabljen).

Vsi predstavljeni stroški so lahko že sami po sebi dovolj močan argument za prizadevanje za zmanjševanje števila brezposelnih, k temu razlogu pa dodajamo še naslednjega: zaposlovanje večjega števila ljudi bo imelo za posledico učinek multiplikatorja, saj bo potrošnja dodatnega dohodka, ki ga bodo posamezniki začeli prejemati, vodila k povečanemu povpraševanju, to pa bo zvišalo raven proizvodnje in pospešilo ustvarjanje novih delovnih mest (Fraser in Sinfield 1985).

2.2 Posledice brezposelnosti za posameznika

Zaposlitev igra pomembno vlogo v spektru posameznikovega zadovoljstva. Ena izmed najbolj uničujočih izkušenj, ki lahko doleti posameznika v delovno sposobnem prebivalstvu, je brezposelnost. Kot spoznavajo Shimmack, Schupp in Wagner (2008), stanje brezposelnosti določa kognitivno dobro počutje posameznika (angl. cognitive well-being) celo bolj kot njegove osebnostne značilnosti, kot sta optimizem ali nevrotičnost. Neugodne posledice brezposelnosti za posameznika so izražene tako v obliki izgube dohodka kakor tudi v obliki socialne izolacije, negotovosti glede prihodnosti,

večje možnosti revščine, zdravstvenih težav, stigmatizacije, nižje samopodobe, izgube identitete, zaskrbljenosti, stresa, depresije, večje nagnjenosti k samomorilskemu obnašanju in duševnih motenj, o čemer pišejo npr. Classen in Dunn (2012), Tefft (2011), Kozieł, Lopuszańska, Szklarska in Lipowicz (2010), Clark in Oswald (2002), Frey in Stutzer (2002) ter Waddington, Critcher in Dicks (1998).

Da bi ovrednotili celotne stroške, ki jih posameznik utrpi zaradi brezposelnosti, moramo poleg monetarnih izgub upoštevati tudi emocionalne, psihološke – nedenarne stroške brezposelnosti (Knabe in Rätzel 2007). Knabe in Rätzel (2007) sta v svoji študiji uporabila podatke o subjektivnem dobrem počutju (sreči, blaginji, ugodju) posameznikov in tako izračunala, kolikšen dodatni dohodek bi brezposelni posameznik potreboval, da bi bil odškodovan za izgubo življenjskega zadovoljstva zaradi brezposelnosti. Njuna ugotovitev je, da so nemonetarni, psihološki stroški brezposelnosti ob upoštevanju učinka permanentnega dohodka pomembni in so pri moški populaciji 2,3-krat višji od monetarnih stroškov, pri ženski populaciji pa 1,5-krat. To potrjuje, da je delo (zaposlitev, samozaposlitev, služba) zelo pomemben dejavnik posameznikovega zadovoljstva oz. dobrega počutja. Celotni stroški (monetarni in nemonetarni), ki jih posameznik utrpi zaradi brezposelnosti, so skoraj trikrat tolikšni kot samo monetarni stroški. Skupni stroški brezposelnosti za posameznika so torej mnogo višji od tistih, ki jih povzroči izključno izguba dohodka; pri tem pa so nedenarni stroški tisti, ki predstavljajo večji del kumulativnih stroškov. Pri izračunavanju posameznikovih stroškov zaradi brezposelnosti je torej treba upoštevati obe vrsti izgub. Helliwell in Huang (2011) v podobni študiji ugotavljata, da so nemonetarni stroški brezposelnosti kar petkrat višji od monetarnih, vendar pa pri izračunih nista upoštevala učinka permanentnega dohodka.¹ Tudi Ahn, García in Jimeno (2004) pišejo, da imajo nemonetarni dejavniki pomemben neugoden učinek na posameznikovo počutje. Krueger in Mueller (2012) ugotavljata, da čeprav imajo brezposelni na voljo več časa za prostočasne dejavnosti, je njihovo zadovoljstvo pri ukvarjanju z njimi manjše od zadovoljstva, ki ga izkusijo njihovi zaposleni vrstniki. Brezposelni so na povprečen dan tudi bolj malodušni kot zaposleni. V njuni študiji se je v prvem tednu po ponovni zaposlitvi razpoloženje prej brezposelnih močno izboljšalo, kar potrjuje prisotnost psiholoških stroškov zaradi brezposelnosti. Iz rezultatov študij sledi, naj se politika trga

¹ Knabe in Rätzel (2007) sta v svoji študiji učinek permanentnega dohodka upoštevala, zato je njun večkratnik med monetarnimi in nemonetarnimi posledicami brezposelnosti manjši (okoli trikrat). Učinek permanentnega dohodka pomeni, da ko oseba prejme dodatni dohodek (npr. ko se ponovno zaposli), razporedi njegov del čez celoten življenjski cikel in tako izravna svojo potrošnjo. Posledica uravnavanja potrošnje je višje življenjsko zadovoljstvo tudi zunaj neposrednega obdobja, v katerem se je dohodek dvignil, kar pomeni, da so nemonetarni stroški brezposelnosti nižji, kakor bi bili, če tega učinka ne bi upoštevali. Standardni model izračunavanja razmerja med monetarnimi in nemonetarnimi stroški brezposelnosti (ki sta ga uporabila tudi Helliwell in Huang 2011) tega učinka ne vključuje in tako preceni višino potrebne kompenzacije za škodljive učinke brezposelnosti.

dela ne osredotoča na dodeljevanje radodarnih nadomestil s pasivno podporo, kajti tudi če bi podpora nadomestila celoten izgubljeni dohodek, posameznik ne bo kompenziran za vse stroške, ki jih ima zaradi brezposelnosti, saj so njegovi nemonetarni stroški še višji. Politika trga dela naj bo torej aktivna – osredotoči naj se na zaposlovanje ljudi.

Dolžina trajanja brezposelnosti ima negativen učinek na posameznikovo počutje. Iz tega lahko sklepamo, da ima brezposelnost trajen in vedno bolj uničujoč učinek na posameznika ter da potemtakem teorija prilagoditve, po kateri se oseba sčasoma privadi in prilagodi na spremembe v svojem okolju ter privzame ustrezno vlogo, pri brezposelnosti ne velja (Ahn, García in Jimeno 2004, Winkelmann in Winkelmann 1998). Pozitivno korelacijo med dolžino trajanja brezposelnosti in psihološkimi, fiziološkimi ter materialnimi stroški sta ugotavljala tudi Schmitt in Jones (2012).

Brezposelnost ne prizadene le posameznika, ki izgubi zaposlitev, marveč lahko povzroči tudi poslabšanje družinskega življenja in celo razpad družine (Fagin in Little 1984). Huff Stevens in Schaller (2011) pišeta, da ima brezposelnost škodljiv učinek na izobrazbo otrok brezposelnih staršev. Dohodki, ki jih ti otroci zaslužijo v svojem odraslem življenju, so prav tako nižji (Oreopoulos, Page in Huff Stevens 2008). Brezposelnost je povezana tudi z višjo stopnjo ločitev (Charles in Stephens 2004). Družine, v katerih sta brezposelna oba starša, trpijo zaradi materialnega pomanjkanja, in to toliko bolj tam, kjer so bili prejšnji družinski dohodki nizki in ko družina obdobja brezposelnosti ne more prebroditi s potrošnjo svojega premoženja in prihrankov, ker so nizki ali pa jih sploh ni. Razen tega se v takšnih družinah pojavljajo nezadovoljstvo, občutek odvečnosti in brezizhodnosti.

V obdobjih in državah, v katerih je visoka brezposelnost med mladimi, se lahko kot Willis (1986) vprašamo, kakšna bosta sploh njihova vloga v družbi in njihova prihodnost. Če so njihove sposobnosti in oni sami v kapitalističnem ciklu proizvodnje in potrošnje odveč, če se kljub izobrazbi ne morejo zaposliti in ne morejo zaslužiti za plačilo svojih potreb in želja ter če njihov produktivni potencial ostaja neuporabljen, potem tudi ne morejo najti življenjskega smisla. O'Higgins (1997) zagovarja tezo, da bi morali posebno pozornost posvetiti brezposelnosti med mladimi, saj lahko stanje brezposelnosti v zgodnji za delo primerni fazi v posameznikovem življenju trajno oškoduje njegov produkcijski potencial, s tem pa tudi njegove zaposlitvene možnosti. Glede na to, da se vzorci obnašanja, vzpostavljeni v zgodnejših obdobjih posameznikovega življenja, obdržijo in nadaljujejo tudi kasneje, je dobro, da so posamezniki deležni službenega usposabljanja in izobraževanja čim prej – v času njihovega vstopa na trg delovne sile. Če mladi, ki so zaključili svojo izobraževalno pot, ne morejo najti delovnega mesta, je zgodnja za delo primerna faza, v kateri so osebe tudi najbolj prilagodljive, zamujena in posamezniki lahko utrpijo trajno škodo v smislu njihovih obetov zaposlitve in dohodka. Narendra-nathan in Elias (1993, v O'Higgins 1997) npr. ugotavljata, da imajo tisti mladi, ki so bili v preteklem letu brezposelni, več kot dvakrat večje možnosti, da bodo brez zaposlitve tudi v

tekočem letu, kakor tisti, ki v preteklosti niso bili brezposelni. Brezposelnost med mladimi je nemalokrat povezana z zločinskimi dejavnostmi in zlorabo drog, oboje pa ima visoke stroške na ravni posameznika in družbe.

2.3 Posledice brezposelnosti za družbo

Nekatere posledice brezposelnosti, ki jih občutijo posamezniki, se prenesejo na družbo kot celoto: slabše zdravje brezposelnih pomeni stroške za zdravstvene in socialne službe; manj delovnih mest ima za posledico nižje davčne prihodke in plače, kar vodi v manjšo potrošnjo, še nižjo proizvodnjo in posledično še manj prostih delovnih mestih, kar dalje pomeni uničene karierne obete za mnoge – tako tiste, ki so že med aktivnim prebivalstvom, kakor tudi tiste, ki se še vedno redno izobražujejo (Fraser in Sinfield 1985). Če je brezposelnost v družbi večja od naravne stopnje brezposelnosti (angl. NAIRU, natural rate of unemployment ali non-accelerating inflation rate of unemployment), potem družba ne uporablja vseh virov produktivnosti, ki so na voljo, in deluje pod svojo krivuljo proizvodnih možnosti ali znotraj nje (angl. PPF, production possibility frontier) ter ima torej manjšo proizvodnjo, kot bi jo lahko imela, če bi polno zaposlila razpoložljiv človeški kapital in druge proizvodne dejavnike.

Helliwell in Huang (2011) sta na podlagi podatkov o dobrem počutju posameznikov v Združenih državah Amerike ugotovila, da so posredni učinki brezposelnosti (eksternalije) na ravni populacije dvakrat večji od neposrednih učinkov ter da so skupni stroški, ki nastanejo zaradi obstoja brezposelnosti, kar petnajstkratnik stroškov, ki jih povzročijo nižji dohodki brezposelnih. Brezposelnost ima torej opazen učinek preliivanja (angl. spillover effect) na družbo kot celoto in posledično tudi na osebe, ki same niso brezposelne. Posamezniki, ki imajo zaposlitev, so lahko nezadovoljni zaradi visoke stopnje brezposelnosti, kajti ta v njih vzbuja neugodje zaradi zaznane večje možnosti, da se bodo tudi sami znašli na cesti, in strahu, da se bo intenziteta socialnih trenj zvišala (Ochsen in Heinz 2006). To kliče po uvrstitvi reševanja problema brezposelnosti med prioritete naloge državnih ustanov.

3 Model zaposlenosti

Brezposelnost ima znatne stroške za posameznika, družbo kot celoto in državni proračun, kot smo prikazali doslej. To je tudi dovolj dobra utemeljitev za politiko trga dela, usmerjeno k zniževanju stopnje brezposelnosti. Podatki Statističnega urada Republike Slovenije (SURS 2012b, SURS 2012c) kažejo, da je bilo v vseh četrletjih leta 2011 v Sloveniji brezposelnih bistveno več, kot je bilo razpoložljivih delovnih mest, kar pomeni, da četudi bi se zapolnila vsa ponujena mesta, bi na ravni letnega povprečja 92,71 % brezposelnih še naprej ostalo brezposelnih, kar je možno izračunati iz tabele 2.

Podaljševanje upokojitvene starosti, kar določa ZPIZ-2 (2012), bo v začetnem obdobju za posledico imelo upad števila delovnih mest, ki se izpraznijo in so na voljo mladim,

Tabela 2: Število prostih delovnih mest, število brezposelnih po anketi o brezposelnosti in odstotek brezposelnih, ki bi ostali brezposelni, tudi če bi se zapolnila vsa prosta delovna mesta – leto 2011, Slovenija

Kategorija	Četrtletje	1.	2.	3.	4.
Število prostih delovnih mest		5438	6070	7087	5704
Število brezposelnih po anketi o brezposelnosti*		86.000	79.000	81.000	89.000
Odstotek (%) brezposelnih, ki bi ostali brezposelni, tudi če bi se zapolnila vsa prosta delovna mesta		93,68	92,32	91,25	93,60

Viri podatkov: SURS 2012c, d, e

* Anketna brezposelnost se ugotavlja s četrletnimi anketami o delovni sili. Anketa se izvaja skladno z navodili Mednarodne organizacije dela (ILO 1982) in Statističnega urada Evropske unije (Eurostat). Brezposelne so tiste anketirane osebe, ki v referenčnem tednu niso bile delovno aktivne, a delo aktivno iščejo in so ga v naslednjih dveh tednih pripravljene sprejeti (UMAR 2009).

ki vstopajo na trg delovne sile. Vsako leto povečajo število aktivnega prebivalstva novi mladi, ki so končali svoje izobraževanje, in če jim ne uspe najti primerne zaposlitve zaradi pomanjkanja delovnih mest, ki ustrezajo njihovem izobrazbenemu profilu, se namesto med delovno aktivno prebivalstvo uvrstijo med brezposelne. Bruto domači proizvod (BDP) lahko med drugim izračunamo po izdatkovnem pristopu, ki je enak vsoti potrošnje gospodinjev, državnih izdatkov, bruto investicij in razlike med izvozom ter uvozom. Napovedana stopnja rasti BDP-ja za leto 2012 (tabela 3) je po vseh štirih uporabljenih virih (UMAR, OECD, European Commission, IMF) negativna, kar pomeni, da se bo vsota celotne potrošnje Slovenije v primerjavi z letom 2011 znižala. Posledično se bosta zaradi nižjega povpraševanja zmanjšali tudi ponudba in proizvodnja, iz česar lahko sklepamo, da odpiranje novih delovnih mest in na tak način zastavljeno reševanje problema brezposelnosti ne bo možno. Če predpostavljamo, da bo gospodarska kriza še naprej oteževala ali onemogočala odpiranje novih delovnih mest, je druga možna rešitev problema brezposelnosti razdelitev obstoječih delovnih mest med več posameznikov, to pa je bistvo modela zaposlenosti. Pri tem upoštevamo ujemanje profila delovnega mesta in profila osebe glede na stopnjo in vrsto oz. področje izobrazbe. Precej zaposlenih bi po modelu zaposlenosti tedensko opravljalo manj delovnih ur, kot jih predvideva polni delovni čas, a to je za posameznike, družine, družbo in državni proračun boljše, kakor položaj, v katerem je sorazmerno majhen delež ljudi zaposlen za polni delovni čas, brezposelnost pa je visoka, visoki so tudi stroški brezposelnosti, obeti za pridobitev službe pa mračni.

Trenutno zasedena delovna mesta oz. skupno število delovnih ur, ki jih opravljajo trenutno zaposlene osebe na delovnih mestih profila *i*, se po modelu zaposlenosti razdeli med:

- aktivno prebivalstvo² profila *i*, ki je sestavljeno iz:
 - delovno aktivnega prebivalstva³ profila *i* (ki zajema zaposlene in samozaposlene) in
 - brezposelnih oseb profila *i*,

² Aktivno prebivalstvo je sestavljeno iz delovno aktivnega prebivalstva (tj. zaposlenih in samozaposlenih oseb) ter brezposelnih oseb (SURS 2012g).

³ Delovno aktivno prebivalstvo po definiciji SURS-a (2012f) zajema zaposlene in samozaposlene osebe, ne vključuje pa brezposelnih.

- »obupane delavce«⁴ profila *i*,
- študente, ki (redno) opravljajo študentsko delo⁵ profila *i*.

S pojmom »profil *i*« označujemo raven in področje izobrazbe, ki jo zahteva neko delovno mesto oz. ki jo ima neka oseba.⁶ Primera profilov sta: »7. raven izobrazbe, področje kemije« (takšen profil bi imelo delovno mesto v farmacevtskem podjetju, za katero bi bila potrebna oseba z magisterijem iz kemije oz. oseba, ki ima magisterij iz kemije) in »5. raven izobrazbe, brez opredeljenega področja« (takšen profil bi imelo delovno mesto v baru ali na bencinski črpalki, za katero bi bila potrebna oseba s srednjo strokovno ali splošno izobrazbo oz. oseba, ki ima dokončano srednjo strokovno šolo ali gimnazijo).

Celotno število prebivalcev, ki bi potencialno lahko bili delovno aktivni in ki ga bomo v okviru modela zaposlenosti imenovali »novo število delovno aktivnega prebivalstva«, je za posamezni profil delovnih mest enako številku trenutno že zaposlenih in samozaposlenih oseb na delovnih mestih tega profila, registriranih brezposelnih, ki ustrezajo temu profilu, obupanih delavcev, ki ustrezajo temu profilu, in študentov, ki opravljajo študentsko delo in ustrezajo temu profilu (enačba 1):

$$E_i + UNE_i + D_i + S_i = NE_i \quad (1)$$

⁴ Obupani delavci (angl. discouraged workers) so brezposelne osebe, ki bi želele delati, vendar v zadnjih štirih tednih dela niso aktivno iskale, ker menijo, da zanje ni na voljo primernih služb. Te osebe niso vključene v statistiko brezposelnih oseb (BLS 2008).

⁵ Študentov, ki študentskega dela ne opravljajo, v izračun ne vključujemo, saj vsi študentje po tej obliki dela nimajo potrebe in/ali želje. Vključili bi samo študente, ki študentsko delo opravljajo v določenem minimalnem obsegu, ki bi ga definirali na tedenski, mesečni ali letni ravni. Število študentov, ki opravljajo študentsko delo, bi lahko ugotavljali s pomočjo podatkov, ki jih beležijo študentski servisi. V okviru naše rešitve bi študentsko delo, kot ga trenutno poznamo v Sloveniji, ukinili in delo študentov uvrstili v novo kategorijo del, od katerih bi se plačevali vsi prispevki, ki se plačujejo pri pogodbi o zaposlitvi; prav tako bi se ta oblika dela štela k pokojninski dobi. Študente bi v modelu upoštevali le, če profil delovnega mesta ne zahteva več kot 5. stopnjo izobrazbe.

⁶ Ravni izobrazbe so opredeljene v Zakonu o sistemu plač v javnem sektorju (2007).

Tabela 3: Makroekonomske napovedi za Slovenijo za leti 2012 in 2013

Vir napovedi gospodarskih gibanj	BDP, realna stopnja rasti v %		Stopnja brezposelnosti po anketi o delovni sili v %	
	2012	2013	2012	2013
UMAR*	-0,9	1,2	8,8	9,3
OECD**	-2,0	-0,4	8,8	9,2
European Commission*	-1,4	0,7	9,1	9,4
IMF***	-1,0	1,4	8,7	8,9
povprečje	-1,3	0,7	8,9	9,2

Viri podatkov: UMAR 2012, OECD 2012, European Commission 2012, IMF 2012

* Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2012

** Napoved gospodarskih gibanj, maj 2012

*** Napoved gospodarskih gibanj, 19. julij 2012

Legenda:⁷

E – število zaposlenih in samozaposlenih v določenem letu na določnem območju

UNE – število brezposelnih

D – število obupanih delavcev

S – število študentov, ki opravljajo študentsko delo v določenem minimalnem obsegu delovnih ur

NE – »novo delovno aktivno prebivalstvo«, ki predstavlja celotno število prebivalcev, ki bi potencialno lahko bili delovno aktivni (če bi bilo na voljo dovolj prostih delovnih mest)

i – posamezni profil delovnih mest oz. oseb, ki vključuje raven in vrsto izobrazbe

Naslednja postavka, ki jo izračunamo v okviru modela zaposlenosti, je število delovnih ur, ki jih opravijo vse zaposlene osebe na delovnih mestih profila i v določenem letu na določenem območju (regiji, državi):

$$E_i \cdot WDY \cdot WHD_i = WHY_i \quad (2)$$

Legenda:⁸

E = število zaposlenih in samozaposlenih v določenem letu na določnem območju

WDY – število delovnih dni na leto (brez dela prostih dni)

WHD – povprečno število delovnih ur na dan

WHY – število opravljenih delovnih ur na letni ravni

i – posamezni profil delovnih mest oz. oseb, ki vključuje raven in vrsto izobrazbe

Pri določanju števila delovnih ur na dan (WHD) je treba upoštevati *povprečje* dnevno opravljenih delovnih ur, ki bo manjše od 8 ur (kolikor znaša polni delovni čas), saj letni dopust, bolniška odsotnost, porodniški dopust in druge začasne odsotnosti z dela zmanjšujejo skupno število letno opravljenih delovnih ur. Prav tako moramo upoštevati, da vsi zaposleni na delovnih mestih s profilom i že zdaj niso

⁷ Okrajšave izhajajo iz angleških izrazov: E = employed and self-employed; UNE = unemployed; D = discouraged workers; S = students; NE = new actively employed population = new (number of) employed and self-employed (persons)

⁸ Okrajšave izhajajo iz angleških izrazov: WDY = (number of) working days per year; WHD = (number of) working hours per day; WHY = (number of) working hours per year

zaposleni za polni delovni čas, temveč le za delnega, kar dodatno znižuje WHD.

Pri naslednjem izračunu predpostavljamo, da je število delovnih ur na letni ravni, ki so na voljo in ki se lahko razdelijo med »novo delovno aktivno prebivalstvo« na delovnih mestih s profilom i, fiksno (to je število WHY iz enačbe (2)). Število delovnih ur, ki jih lahko opravi ena delovno aktivna oseba na delovnem mestu s profilom i, izračunamo po enačbi (3):

$$\frac{WHY_i}{NE_i} = WHY_p \quad (3)$$

Da dobimo število ur, ki jih lahko ena oseba v »novem delovno aktivnem prebivalstvu« na delovnem mestu profila i opravi na dnevni ravni, število WHY_p , delimo z WDY; za izračun števila ur na tedenski ravni dobljeni rezultat pomnožimo še s pet (če predpostavljamo, da je število delovnih dni na teden pet):

$$\frac{WHY_p}{WDY} \cdot 5 = WHW_p \quad (4)$$

Legenda:⁹

WHY = število opravljenih delovnih ur na letni ravni; to število izhaja iz rezultata enačbe (2)

NE – »novo delovno aktivno prebivalstvo«; to število izhaja iz rezultata enačbe (1)

WHY_p – število delovnih ur, ki jih lahko na letni ravni opravi ena delovno aktivna oseba (ki spada v »novo delovno aktivno prebivalstvo profila i«)

WDY – število delovnih dni na leto (brez dela prostih dni)

WHW_p – število delovnih ur, ki jih lahko na tedenski ravni opravi ena delovno aktivna oseba (ki spada v »novo delovno aktivno prebivalstvo profila i«)

i – posamezni profil delovnih mest oz. oseb, ki vključuje raven in vrsto izobrazbe

⁹ Okrajšave izhajajo iz angleških izrazov: WHY = (number of) working hours per year; NE = new actively employed population = new (number of) employed and self-employed (persons); WHY_p = (number of) working hours per year per person; WHW_p = (number of) working hours per week per person

Če bi vsaka oseba v »novem delovno aktivnem prebivalstvu« na delovnih mestih profila i na tedenski ravni opravila $WHWp_i$ ur, bi dosegli polno zaposlenost. To pomeni, da bi se nekaterim že zaposlenim delovni čas skrajšal, brezposelni pa bi delo dobili, čeprav ne (nujno) za polni delovni čas. Pri tem dopuščamo, celo spodbujamo možnost položaja, v katerem bi določen del populacije še naprej opravljal delo polni delovni čas, drugi del bi delal manj kot $WHWp_i$ ur tedensko, preostali deli pa med določenim minimalno zagotovljenim¹⁰ številom ur (npr. 20 ur tedensko) in polnim delovnim časom.

Model zaposlenosti vodi med drugim v izboljšano razmerje med zavarovanci iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter upokojenci in tako pozitivno vpliva na stanje v pokojninski blagajni. Prav tako vodi v izboljšano stopnjo delovne aktivnosti, kar pomeni, da postaja razmerje med delovno aktivnim in delovno sposobnim prebivalstvom ugodnejše. Oboje utemeljujemo z dejstvom, da smo delovno aktivno prebivalstvo v našem modelu povečali, saj naše »novo delovno aktivno prebivalstvo« za vsak profil i vključuje vse osebe, ki bi potencialno lahko (p)ostale zaposlene (tj. že zaposlene, brezposelne, obupane delavce in del študentov).

4 Implikacije in pojasnila k modelu zaposlenosti

Za implementacijo modela v realnost bi morali pridobiti natančne statistične podatke, vsi podatki pa bi morali obravnavati enako obdobje, in sicer po profilih oseb in delovnih mest. Za vsako leto vnaprej bi morali čim natančneje predvideti število »novega delovno aktivnega prebivalstva« za profil i, pri čemer bi morali upoštevati osebe, ki prvič vstopajo na trg delovne sile, osebe, ki se nanj vračajo po vmesni odsotnosti, osebe, ki odhajajo v pokoj, itd. Upoštevati bi morali ujemanje profila, tj. ujemanje stopnje in področja izobrazbe (potencialnih) zaposlenih ter zahtev obstoječih delovnih mest. Da bi zagotovili, da vsakdo, ki delo išče in ga je pripravljen sprejeti, delo tudi dobi, ter da bi omogočili optimalno razporeditev delovnih mest, bi morali uvesti regulatorje¹¹ v obliki zakonskih določil (upoštevanje socialnega statusa posameznika oz. družine pri določanju

dolžine delovnega časa;¹² upoštevanje učinkovitosti, produktivnosti, delovne uspešnosti in starosti posameznika pri določanju dolžine delovnega časa; davčne ugodnosti za delodajalce, ki zaposlujejo ljudi za skrajšani delovni čas do določene zgornje meje; zakonsko zagotovljena pravica do izbire vrste dela in pravica do izbire krajšega delovnega časa od polnega). Ti regulatorji bi zagotovili, da bo trg dela še naprej vseboval elemente tržne ekonomije, v kateri vlada konkurenca in v kateri ravnotežje na trgih določata ponudba in povpraševanje, prisotna pa bo tudi določena stopnja državne intervencije. Pri razsojanju o primernosti potencialnega zaposlenega za delovno mesto bi se upoštevala določila členov 17č, 17d in 70 Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, ki opredeljujejo okoliščine, v katerih je oseba dolžna sprejeti določeno zaposlitev, sicer je izbrisana iz evidenc Zavoda za zaposlovanje, ter definirajo »ustrezno« in »primerno« delo. Pomisleke o zaposlovanju razmeroma visokega deleža oseb za krajši delovni čas od polnega, kar predlagamo z našo rešitvijo, v nadaljevanju ovržemo s primeri razvitih evropskih držav, v katerih so zametki modela zaposlenosti že ustaljena praksa.

Ob upoštevanju modela zaposlenosti bi lahko v državi dosegli zelo nizko stopnjo brezposelnosti. Imeli bi namreč samo še frikcijsko brezposelnost – brezposelne bi bile le osebe, ki prvič vstopajo na trg dela in potrebujejo nekaj časa, da najdejo zaposlitev, ter osebe, ki prav tedaj menjujejo službo. Na prvi pogled bi se lahko zdelo, da se bomo spustili pod mejo naravne stopnje brezposelnosti (angl. NAIRU), pri kateri sta ponudba in povpraševanje na trgu delovne sile v ravnotežju in pri kateri ni pritiskov po zviševanju ali zniževanju stopnje inflacije. To pomeni, da bi izkusili pritiske po zviševanju inflacijske stopnje. Toda naša rešitev ne predvideva povečevanja skupnega števila delovnih ur na letni ravni, pač pa le razdelitev obstoječega števila delovnih mest in obstoječega števila delovnih ur med večje število oseb. Naša rešitev je zamišljena tako, da se tudi skupna masa izplačanih plač ne bi povečala: plačilo, ki ga je prej ena zaposlena oseba prejela za svoje delo, se bo zdaj razdelilo med dve osebi, ki sta zaposleni za skrajšani delovni čas in od katerih vsaka opravi polovico delovnih nalog, ki so prej pripadale eni osebi. Če upoštevamo vse naštet, ne vidimo razloga za povečanje inflacijske stopnje.

¹⁰ Delo bi potencialnemu zaposlenemu lahko zagotovili, če v državi obstaja delovno mesto, ki ustreza njegovim kvalifikacijam (ustreznost del je opredeljena v členih 17č, 17d in 70 Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti).

¹¹ Podrobnejša razprava o regulatorjih bi zavzela obliko predlogov, ki pa ne ustrezajo standardom znanstvenega pisanja, zato jih na tem mestu ne navajamo.

¹² Kot je že bilo omenjeno, z modelom dopuščamo možnost, da zaposleni opravljajo različno število ur na teden – izravnati se mora le z modelom izračunano povprečje na ravni posameznega profila delovnih mest. Tako bodo lahko osebe, ki sedaj prejemajo minimalno plačo oz. manj kot določen odstotek povprečne plače, še naprej delale za polni delovni čas; osebam, ki sedaj prejemajo določen večkratnik povprečne plače, pa se bo delovni čas skrajšal. S tem bomo dosegli večjo socialno enakopravnost. Socialni status je eden izmed možnih meril, po katerih bi določali delovni čas, ki »pripada« posamezni osebi; druga merila so lahko delovna učinkovitost, znanje, starost in želje osebe – oseba bi imela pravico, da dela manj ur od ponujenih. Iz tega sledeč bo lahko npr. oseba, ki sedaj prejema več kot določen večkratnik povprečne plače (in bi torej v okviru našega modela morala biti deležna skrajšanja delovnega časa), a je nadpovprečno učinkovita in uspešna pri svojem delu, še naprej opravljala več kot polovični delovni čas vse do polnega delovnega časa.

4.1 Model zaposlenosti in zmanjšanje stroškov brezposelnosti

Domnevamo, da bi se ob uvedbi modela zaposlenosti v realnost pokazale naslednje izboljšave:¹³

- a) Zaradi večjega števila prostih dni oz. manjšega števila opravljenih delovnih ur bodo posamezniki manj obremenjeni; delovni napor in stres, ki jih doživljajo na delovnem mestu, se bodo zmanjšali.
- b) Zaradi manjše obremenjenosti bodo delavci produktivnejši in bolj zavzeti za kakovostno opravljanje delovnih zadolžitev.
- c) Čeprav bodo delavci, ki so trenutno zaposleni za polni delovni čas, po prehodu na delni delovni čas izkusili padec v dohodku, bo njihovo morebitno nezadovoljstvo še zmeraj manjše, kakor bi bilo, če bi postali brezposelni. Zadovoljstvo mladih, ki so vstopili na trg delovne sile, a zaradi pomanjkanja delovnih mest prej niso mogli najti zaposlitve, sedaj pa so zaposlitev dobili, bo naraslo. Razbremenjeni in bolj zadovoljni bodo tudi starši odraslih otrok – mladih, ki vstopajo na trg delovne sile, saj bodo vedeli, da se bodo njihovi potomci zmožni sami preskrbeti.
- d) Četudi bi lahko delavci, ki so trenutno zaposleni za polni delovni čas, po prehodu na delni delovni čas izkusili nemonetarne stroške, podobne tistim, ki jih osebe občutijo ob brezposelnosti, predvidevamo, da bodo ti stroški nizki, saj bodo posamezniki še vedno imeli službo in obdržali bodo vse, kar je nanjo lahko vezano (zaposlitveno identiteto, socialno vključenost, dobro samopodobo in življenjski smisel). Zlasti v družinah, v katerih je bil doslej zaposlen le en družinski član (v skladu z našo rešitvijo se temu članu delovni čas zmanjša, preostali, prej brezposelni člani, pa pridobijo zaposlitev), se bo skupna vrednost družinskega proračuna povečala, obseg delovnega časa na ravni družine pa bo mnogo bolj

¹³ Predvidevanja izhajajo iz ugotovitev raziskav o stroških brezposelnosti, ki smo jih predstavili v prejšnjih razdelkih, in iz poročila Eurofound (2012); da bi navedene utemeljitve lahko potrdili z gotovostjo, bi morali implementirati model zaposlenosti v realnosti in izvesti študijo, v kateri bi preverjali stanje pred uvedbo modela s stanjem po uvedbi. Navedene hipoteze bi lahko preverjali z dvema ekonometričnima modeloma: pri prvem bi bila neodvisna spremenljivka odstotek zaposlenih, ki so prešli s polnega delovnega časa na delni delovni čas, odvisna pa ali seštevek njihovih monetarnih in nemonetarnih stroškov oz. koristi, povezanih s tem skrajšanjem delovnega časa, ali pa samo njihovi monetarni stroški (ki bi nastali zaradi krajšega delovnega časa in torej tudi manjšega mesečnega plačila). Pri drugem modelu bi bila neodvisna spremenljivka odstotek oseb v delovni sili, ki so prešle iz stanja brezposelnosti v stanje zaposlenosti, odvisna pa ali seštevek njihovih monetarnih in nemonetarnih koristi, povezanih s tem skrajšanjem delovnega časa, ali pa samo njihove monetarne koristi (zaradi pridobitve zaposlitve in torej tudi plače). Predlagane modele bi lahko pripravili tudi brez realizacije modela zaposlenosti; potrebovali bi le dovolj velik vzorec brezposelnih, ki nato dobijo zaposlitev, in oseb, ki preidejo iz stanja polne zaposlenosti v stanje, ko delajo za krajši delovni čas od polnega. Ločiti bi morali tudi med osebami, pri katerih je tak prehod prostovoljen, in med tistimi, pri katerih tak prehod ni odraz njihovih želja.

enakomerno porazdeljen med vse člane družine. Naša hipoteza je, da se bo kakovost življenja na ravni posameznika in družbe kot celote povečala.

- e) Večja zaposlenost bo vodila v povečanje povpraševanja (to bo sicer nižje, kot bi bilo, če bi bile vse osebe zaposlene za polni delovni čas in bi prejemale ustrezno večje plačilo, a hkrati domnevamo, da bo tudi potrošnja, ki bo izhajala iz plačila za skrajšani čas, večja, kot bi bila, če bi bilo mnogo oseb brezposelnih, zaposleni pa bi zaradi strahu pred izgubo zaposlitve večji del dohodka namenili varčevanju); povečanje povpraševanja bo povzročilo potrebo po povečanem obsegu proizvodnje, kar bo pomenilo ustvarjanje novih delovnih mest in nadaljnje zniževanje stopnje brezposelnosti ali spreminjanje dela zaposlitev za skrajšani delovni čas v polni delovni čas ter tako tudi povečevanje dohodkov, kar bo vnovič zvišalo povpraševanje.

4.2 O že uvedenih zametkih modela zaposlenosti v najrazvitejših evropskih državah

Opravljanje dela za skrajšani delovni čas je že uveljavljena praksa v najbolj razvitih evropskih državah, kot so Nizozemska, Švica, Norveška, Švedska, Nemčija, Danska in Avstrija. Po podatkih CBS-ja (2012) je bila leta 2011 na Nizozemskem kar tretjina žensk v starostni skupini od 15 do 65 let zaposlena za skrajšani delovni čas v obsegu od 20 do 35 delovnih ur tedensko, desetletje nazaj pa je bila takšna četrtnina vseh zaposlenih žensk. Glavna razloga za odločanje za skrajšani delovni čas sta skrb za družino ali gospodinjstvo. Leta 2009 je bil odstotek zaposlenih (tako žensk kot moških) za skrajšani delovni čas v primerjavi z letom 1999 višji v vseh državah EU27 razen v Romuniji, Latviji, na Poljskem in Češkem (Eurofound 2009). Po podatkih Eurostata (2012a) je leta 2009 (2011) odstotek zaposlenih za skrajšani delovni čas v državah EU27 nihal od 2,3 % (2,4 %) vseh zaposlenih (Bolgarija) do 48,3 % (49,1 %) vseh zaposlenih (Nizozemska). V tabeli 4 so za Slovenijo, skupino EU27 in osem najbolje uvrščenih evropskih držav (glede na višino odstotka zaposlenih za skrajšani delovni čas) zbrani zaposleni za skrajšani delovni čas v odstotkih glede na vse zaposlene za leti 2009 in 2011.

Glede na to, da imajo vse v tabeli 4 obravnavane države, razen Slovenije, najvišje odstotke zaposlenih za skrajšani delovni čas v Evropi, obenem pa so te države med najrazvitejšimi v svetovnem merilu, lahko domnevamo, da zaposlovanje določenega odstotka delovno aktivnega prebivalstva za skrajšani delovni čas omogoča najboljšo izkoriščenost delovne sile in pripomore k boljši kakovosti življenja. Po Eurofoundovem poročilu (2012, 11 in 38) je delo s skrajšanim delovnim časom eden izmed dejavnikov, ki pripomore k dobremu ravnotežju med delom in zasebnim življenjem, kar je dodaten argument, ki govori v prid naši rešitvi problema brezposelnosti. V Eurofoundovem poročilu (2012, 34) je razloženo, da je zaposlovanje določenega odstotka zaposlenih za skrajšani delovni čas nujno, če želimo doseči višjo udeležbo delovno sposobnega prebivalstva vseh staro-

Tabela 4: Zaposleni za skrajšani delovni čas v odstotkih glede na vse zaposlene za leti 2009 in 2011

Država/skupina	Zaposleni za skrajšani delovni čas v % od vseh zaposlenih, leto 2009	Zaposleni za skrajšani delovni čas v % od vseh zaposlenih, leto 2011
EU27	18,8	19,5
Slovenija	10,6	10,4
Nizozemska	48,3	49,1
Švica	34,8	35,2
Norveška	28,6	28,1
Švedska	27,0	26,0
Združeno kraljestvo	26,1	26,8
Nemčija	26,1	26,6
Danska	25,9	25,9
Avstrija	24,6	25,2

Vir: Eurostat 2012a

stnih skupin v delovno aktivnem prebivalstvu ter omogočiti prilaganje delovnega časa na potrebe in sposobnosti posameznikov v različnih obdobjih življenja, kar zagovarjamo tudi v naši rešitvi. Delavec lahko opravlja delo s skrajšanim delovnim časom iz dveh razlogov (Eurofound 2012, 37): a) ker tako želi sam in ker mu zakonodaja to omogoča ali b) na željo delodajalca (npr. zaradi padca v povpraševanju) ali ker je takšna oblika zaposlitve edina na voljo. Iz povedanega sledi, da so zametki modela zaposlenosti že realizirani v najrazvitejših evropskih državah; naša rešitev obstoječi položaj dodatno utemeljuje in razširja s podajanjem matematično utemeljenih smernic za doseganje stanja visoke stopnje zaposlenosti (v smislu zagotavljanja dela vsakomur, ki delo išče in ga je pripravljen sprejeti – čeprav ne za polni delovni čas) ter regulatorjev, ki bodo varovali pravice iskalcev zaposlitve in zaposlenih.

5 Sklep

V prispevku izhajamo iz potrebe po rešitvi problema brezposelnosti zaradi visokih stroškov, ki jih brezposelnost povzroča na ravni posameznika, države in družbe. Podamo teoretično utemeljeno rešitev problema brezposelnosti – model zaposlenosti. Šibkost modela je, da ne upošteva možnosti, da je ena oseba lahko primerna za več profilov delovnih mest, in možnosti, da je eno delovno mesto lahko »primerno« ali »ustrezno« za različne profile oseb. Zaradi tega bo skupno število delovnih ur, ki so na voljo na letni ravni za preračun med »novo delovno aktivno prebivalstvo«, ob seštevku izračunov čez vse profile i, precenjeno. V nadaljnjih raziskavah bi bilo treba proučiti, kolikšno zmanjšanje stroškov brezposelnosti omogoča naš model, ter tako ugotoviti, kakšna je smiselnost njegove realizacije. V tržnem gospodarstvu je bistvenega pomena spodbujanje konkurenčnosti, ki predstavlja podlago za hitrejši, uspešnejši in učinkovitejši razvoj. Na trgu dela bomo dosegli konkurenčnost, ko bo delodajalec imel za ista (zelo podobna) dela na voljo več enakovredno (primerljivo) usposobljenih delavcev, a le najboljši (najbolj produktivni) bodo imeli

prednost pri sklenitvi pogodbe za optimalno dolg (polni ali celo več polni) delovni čas, drugim pa bo ponujeno delo le za krajši delovni čas, kar bo v sorazmerju z njihovim ustvarjanjem nižje dodatne vrednosti. Realizacija naše rešitve, vključno s predlaganimi regulatorji oz. zakonskimi določili, bi omogočila prav slednje.

Literatura in viri

- Ahn, N., García, J. R. in Jimeno, J. F. (2004). *The Impact of Unemployment on Individual Well-Being in the EU*. European Network of Economic Policy Research Institutes, Working Paper No. 29/July 2004.
- BLS – Bureau of Labor Statistics, United States Department of Labor. (2008). *BLS Information: Glossary: Discouraged workers*. Dosegljivo: http://www.bls.gov/bls/glossary.htm#discouraged_workers (23. 7. 2012).
- CBS – Central Bureau of Statistics, Netherlands. (2012). *More women part-time employed*. Dosegljivo: <http://www.cbs.nl/enGB/menu/themas/arbeidssozialezekerheid/publicaties/artikelen/archief/2012/2012-3580-wm.htm> (29. 7. 2012).
- Charles, K. K. in Stephens, M. (2004). Job Displacement, Disability, and Divorce. *Journal of Labor Economics* 22 (2): 489–522. <http://dx.doi.org/10.1086/381258>
- Clark, A. E. in Oswald, A. J. (2002). A simple statistical method for measuring how life events affect happiness. *International Journal of Epidemiology* 31 (6): 1139–1144. <http://dx.doi.org/10.1093/ije/31.6.1139>
- Classen, T. J. in Dunn, R. A. (2012). The Effect of Job Loss and Unemployment Duration on Suicide Risk in the United States: A New Look Using Mass-Layoffs and Unemployment Duration. *Health Economics* 21 (3): 338–350. <http://dx.doi.org/10.1002/hec.1719>
- Čadil, J., Pavelka, T., Kaňková, E. in Vorlíček, J. (2011). Odhad nákladů nezaměstnanosti z pohledu veřejných rozpočtů (Unemployment Cost Estimate from Public Budgets Perspective). *Politická Ekonomie* (Political Economy) 5, 618–637.
- Eurofound. (2009). *European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions: European Company Survey 2009: Part-time work in Europe*. Dosegljivo: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2010/86/en/3/EF1086EN.pdf> (29. 7. 2012).
- Eurofound. (2012). *European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions: Fifth European Working Conditions Survey, Publications Office of the European Union, Luxembourg*. Dosegljivo: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/82/en/1/EF1182EN.pdf> (29. 7. 2012).
- European Commission. (2012). *European Economy: European economic forecast - spring 2012*. Dosegljivo http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf/ee-2012-1_en.pdf (26. 7. 2012).

11. Eurostat. (2012a). *Persons employed part-time – Total*. Dosegljivo: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00159&plugin=1> (29. 7. 2012).
12. Eurostat. (2012b). *Public expenditure on labour market policy measures, by type of action: Total LMP measures (categories 2-7)*. Dosegljivo: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00077&plugin=1> (18. 7. 2012).
13. Eurostat. (2012c). *Public expenditure on labour market policy measures, by type of action: Total LMP supports (categories 8-9)*. Dosegljivo: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00078&plugin=1> (18. 7. 2012).
14. Eurostat. (2012d). *Participants in labour market policy measures, by type of action: Total LMP measures (categories 2-7)*. Dosegljivo: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00079&plugin=1> (19. 7. 2012).
15. Eurostat. (2012e). *Beneficiaries of labour market policy supports, by type of action: Total LMP supports (categories 8-9)*. Dosegljivo: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00080&plugin=1> (19. 7. 2012).
16. Eurostat. (2012f). *Public expenditure on labour market policies, by type of action. Total LMP (categories 1-9)*. Dosegljivo: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do;jsessionid=9e-a7d07e30e7031072df326e4a298efdc82f87e54972.e340aN8Pc3mMc40Lc3aMaNyTaxuOe0?tab=table&plugin=1&pcode=tps00076&language=en> (19. 7. 2012).
17. Eurostat. (2012g). *Gross domestic product at market prices. Purchasing Power Standard per inhabitant*. Dosegljivo: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en> (19. 7. 2012).
18. Fagin, L. in Little, M. (1984). *The Foresaken Families*. Middx: Penguin.
19. Fraser, N. in Sinfield, A. (1985). The Cost of High Unemployment. *Social Policy & Administration* 19 (2): 92–99. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9515.1985.tb00223.x>
20. Frey, B. S. in Stutzer, A. (2002). *Happiness and Economics*. Princeton in Oxford: Princeton University Press.
21. Helliwell, J. F. in Huang, H. (2011). *New Measures of the Costs of Unemployment: Evidence from the Subjective Well-Being of 2.3 Million Americans*. National Bureau of Economic Research, Working Paper No. 16829.
22. ILO. (1982). *International Labour Organization: Resolution concerning statistics of the economically active population, employment, unemployment and underemployment, adopted by the Thirteenth International Conference of Labour Statisticians*. Dosegljivo: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/download/res/ecacpop.pdf> (22. 7. 2012).
23. IMF. (2012). *International Monetary Fund: World Economic Outlook – EconStats: Slovenia*. Dosegljivo: <http://www.econstats.com/weo/CSVN.htm> (26. 7. 2012).
24. Knabe, A. in Rätzel, S. (2007). *Quantifying the non-pecuniary costs of unemployment: the role of permanent income*. SOEP papers on Multidisciplinary Panel Data Research, Paper No. 32. DIW Berlin, The German Socio-Economic Panel (SOEP).
25. Kozieł, S., Lopuszańska, M., Szklarska, A. in Lipowicz, A. (2010). The Negative Health Consequences of Unemployment: The Case of Poland. *Economics & Human Biology* 8 (2): 255–260. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ehb.2010.05.004>
26. Krueger, A. B. in Mueller, A. (2012). *Time use, emotional well-being and unemployment: Evidence from longitudinal data*. Dosegljivo: [https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:yZM67z_HYCMJ:www.aeaweb.org/aea/2012conference/program/retrieve.php?pdfid%3D563+Krueger,+A.+B.+and+Mueller,+A.+\(2012\).+time+use,&hl=en&gl=si&pid=bl&srcid=ADGEE5iG6ujtcuaV5GEIXwmHcp12U-10cYY5eenhFUATb3gW9ytdiPr8FXZpxtrk2R-F5LyJwBLFM_KJ-Oru_C_qL0tXI54uWojimM_2TpKIHFQ43K4bJEVvMWP35nRuAlhxVkp006L-cf&sig=AHIEtbSQhqGEB1GBfGvCJ_6VJwZsgX100A](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:yZM67z_HYCMJ:www.aeaweb.org/aea/2012conference/program/retrieve.php?pdfid%3D563+Krueger,+A.+B.+and+Mueller,+A.+(2012).+time+use,&hl=en&gl=si&pid=bl&srcid=ADGEE5iG6ujtcuaV5GEIXwmHcp12U-10cYY5eenhFUATb3gW9ytdiPr8FXZpxtrk2R-F5LyJwBLFM_KJ-Oru_C_qL0tXI54uWojimM_2TpKIHFQ43K4bJEVvMWP35nRuAlhxVkp006L-cf&sig=AHIEtbSQhqGEB1GBfGvCJ_6VJwZsgX100A) (14. 7. 2012).
27. MDDSZ. (2012). *Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Republike Slovenije: Delovna področja: Delovna razmerja in pravic iz dela: Socialno partnerstvo: Minimalna plača*. Dosegljivo: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/socialno_partnerstvo/minimalna_placa/ (21. 7. 2012).
28. Narendranathan, W. in Elias, P. (1993). Influences of Past history on the incidence of Youth Unemployment: Empirical Findings for the UK. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 55(2): 161–185. V: O'Higgins, N. (1997). The challenge of youth unemployment. *International Social Security Review* 50 (4): 63–93.
29. O'Higgins, N. (1997). The challenge of youth unemployment. *International Social Security Review* 50 (4): 63–93. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-246X.1997.tb01084.x>
30. Ochsen, C. in Welsch, H. (2006). The social cost of unemployment: Accounting for unemployment duration. *Applied Economics* 43 (27): 3999–4005. <http://dx.doi.org/10.1080/00036841003761900>
31. OECD. (2012). *Organization for Economic Co-operation and Development: Slovenia - Economic forecast summary – May 2012*. Dosegljivo: <http://www.oecd.org/>

- eco/economicoutlookanalysisandforecasts/slovenia-economicforecastsummarymay2012.htm (26. 7. 2012).
32. Oreopoulos, P., Page, M. in Stevens, A. H. (2008). The Intergenerational Effects of Worker Displacement. *Journal of Labor Economics* 26 (3): 455–483. <http://dx.doi.org/10.1086/588493>
 33. Schimmack, U., Schupp, J. in Wagner, G. G. (2008). The influence of environment and personality on the affective and cognitive component of subjective well-being. *Social Indicators Research* 89 (1): 41–60. <http://dx.doi.org/10.1007/s11205-007-9230-3>
 34. Schmitt, J. in Jones, J. (2012). America's 'New Class': A Profile of the Long-Term Unemployed. *New Labor Forum* 21 (2): 57–65.
 35. Stevens, A. H. in Schaller, J. (2011). Short-run effects of parental job loss on children's academic achievement. *Economics of Education Review* 30 (2): 289–299. <http://dx.doi.org/10.1016/j.econedurev.2010.10.002>
 36. SURS. (2010). *Statistični urad Republike Slovenije: Politika trga dela, Slovenija, 2008 - končni podatki*. Dosegljivo: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3120 (16. 7. 2012).
 37. SURS. (2012a). *Statistični urad Republike Slovenije: Podatkovni portal: Demografsko in socialno področje: Delovno aktivno prebivalstvo, registrirane brezposelne osebe in stopnje registrirane brezposelnosti po statističnih regijah prebivališča, Slovenija, mesečno*. Dosegljivo: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0700950S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/05_akt_preb_po_regis_virih/01_07009_aktivno_preb_mesecno/&lang=2 (16. 7. 2012).
 38. SURS. (2012b). *Statistični urad Republike Slovenije: Podatkovni portal: Demografsko in socialno področje: Tabela: Prebivalstvo staro 15 ali več let po statusu aktivnosti, spolu in starosti, Slovenija, večletno*. Dosegljivo: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05G3002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/20_soc_ekon_preb/03_05G30_aktivnost/&lang=2 (16. 7. 2012).
 39. SURS. (2012c). *Statistični urad Republike Slovenije: Podatkovni portal: Demografsko in socialno področje: Prosta delovna mesta*. Dosegljivo: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (16. 7. 2012).
 40. SURS. (2012d). *Statistični urad Republike Slovenije: Aktivno prebivalstvo (po Anketi o delovni sili), Slovenija, 4. četrtletje 2011 – končni podatki*. Dosegljivo: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4615 (16. 7. 2012).
 41. SURS. (2012e). *Statistični urad Republike Slovenije: Statistične informacije: Trg dela*. Dosegljivo: <http://www.stat.si/doc/statinf/07-SI-008-1202.pdf> (16. 7. 2012).
 42. SURS. (2012f). *Statistični urad Republike Slovenije: Delovno aktivno prebivalstvo*. Dosegljivo: http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=243&PodrocjeID=7 (20. 12. 2012).
 43. SURS. (2012g). *Statistični urad Republike Slovenije: Aktivno prebivalstvo*. Dosegljivo: http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=348&PodrocjeID=7 (20. 12. 2012).
 44. Tefft, N. (2011). Insights on Unemployment, Unemployment Insurance, and Mental Health. *Journal of Health Economics* 30(2), 258–264. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jhealeco.2011.01.006>
 45. UMAR. (2009). *Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj: Poročilo o razvoju / Metodološki listi – Stopnja brezposelnosti*. Dosegljivo: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2009/ml/4/ML-Brezposelnost_2009_Kraigher_.pdf (24. 7. 2012).
 46. UMAR. (2012). *Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj: Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2012 – Statistična priloga*. Dosegljivo: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/analiza/Pomladanska_napoved_2012/statisticna_prilogaPNN2012.pdf (26. 7. 2012).
 47. Uradni list Republike Slovenije, št. 107/2006. (2006). *Uradno prečiščeno besedilo Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB-UPB1)*. Dosegljivo: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=75918> (31. 7. 2012).
 48. Uradni list Republike Slovenije, št. 95/2007. (2007). *Uradno prečiščeno besedilo Zakona o sistemu plač v javnem sektorju (ZSPJS-UPB7)*. Dosegljivo: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=82716> (21. 12. 2012).
 49. Uradni list Republike Slovenije, št. 80/2010. (2010). *Zakon o urejanju trga dela (ZUTD)*. Dosegljivo: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=100223> (28. 8. 2013).
 50. Uradni list Republike Slovenije, št. 96/2012. (2012). *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2)*. Dosegljivo: [http://www.uradni-list.si/1/content?id=110802#!/Zakon-o-pokojninskem-in-invalidskem-zavarovanju-\(ZPIZ-2\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=110802#!/Zakon-o-pokojninskem-in-invalidskem-zavarovanju-(ZPIZ-2)) (21. 12. 2012).
 51. Waddington, D., Critcher, C. in Dicks, B. (1998). 'All jumbled up': Employed women with unemployed husbands. V Popay, J. Hearn, J. in Edwards, J. (ur.), *Men, Gender Divisions and Welfare* (str. 231–256). London: Routledge.
 52. Willis, P. (1986). Unemployment: the final inequality. *British Journal of Sociology of Education* 7(2): 155–169. <http://dx.doi.org/10.1080/0142569860070204>
 53. Winkelmann, L. in Winkelmann, R. (1998). Why Are the Unemployed So Unhappy? Evidence from Panel Data. *Economica* 65(257), 1–15. <http://dx.doi.org/10.1111/1468-0335.00111>

Eva Lorenčič je julija 2013 diplomirala na Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru z delom diplomskega seminarja Reševanje problema brezposelnosti. Trenutno je študentka magistrskega programa Quantitative Finance na Wirtschaftsuniversität Wien. Je soavtorica članka Ločnica med tveganjem in negotovostjo za namen finančnega poslovanja in poročanja.

Eva Lorenčič received her bachelor's degree in economic and business sciences from the University of Maribor, Faculty of Economics and Business in July 2013. Her diploma thesis is titled "Solving the problem of unemployment". She is currently a first-year graduate student of quantitative finance at Vienna University of Economics and Business. She is the co-author of the article "Boundary between risk and uncertainty for financial management and reporting".